

Aan : Het nieuwe College Burgemeester en Wethouders 2022-2026
Betreft : Advies over aandachtspunten en werkwijze Sociaal Domein Helmond
Van : Adviesraad Sociaal Domein Helmond
Datum : april 2022

Inleiding

De Adviesraad Sociaal Domein Helmond (ASDH) vormt een – gevraagde én ongevraagde – adviserende schakel tussen inwoners en gemeentebestuur van Helmond bij beleidsopgaven in het sociaal domein. Ze doet dit vanuit haar intrinsieke motivatie om een bijdrage te leveren aan het versterken van een leefbare, inclusieve samenleving. In de betreffende verordening is onze taak als volgt ingekaderd: “beleidsvelden die betrekking hebben op Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning WMO, Jeugdwet en Wet schuldhulpverlening”.

De ASDH vindt het belangrijk, dat er een inclusieve samenleving is en blijft voor iedereen. Een kloof tussen enerzijds burgers, die financieel draagkrachtig en zelfredzaam zijn en anderzijds minder draagkrachtigen met een hulp-zorgvraag dient zo klein als mogelijk te worden gehouden. Daarom is het van groot belang het inwonersperspectief actief te betrekken bij beleidvorming en de wijze van uitvoering.

De adviesraad is in 2017 door het gemeentebestuur ingesteld. De opgebouwde kennis en ervaring, zowel van het kernteam van de adviesraad als de vele uitvoerende partners in de stad delen we graag met u.

We legden in januari 2022, in online-bijeenkomsten aan vertegenwoordigers van 24 organisaties in de stad, -zowel vrijwilligers als beroepskrachten-, de vragen voor:

- Wat gaat goed in het sociaal domein Helmond en zou een nieuw bestuur na de verkiezingen moeten behouden?
- Wat kan beter?

De online-bijeenkomsten waren vormvrij: niet themagericht, breed, integraal en los van wet- en regelgeving.

We mogen met zijn allen in Helmond trots zijn op de betrokkenheid en het enthousiasme van iedereen die in het sociale domein werkzaam is. Er zijn veel initiatieven en veel gaat goed. Er is echter nog veel meer uit te halen, door vanuit visie, juiste rollen en verantwoordelijkheden, zaken scherper te organiseren. De vele reacties, die meer dan verwacht gelijkgestemd waren, hebben we verwerkt in bijgaand advies aan u, het (potentieel) nieuwe bestuur van Helmond.

De motivatie om zich in te zetten is voor bijna iedereen: het verminderen en bij voorkeur voorkomen van sociale tweedeling in onze samenleving. Men wil de leefbaarheid in de stad en de toekomstige zorg voor iedereen waarborgen.

In ons bijgaand advies is de hoofdlijn, als het op organiseren door het gemeentebestuur aankomt: organiseer op basis van een visie met heldere ambities en opgaves meer ruimte voor de uitvoering, zowel in de uitvoerende (vrijwilligers)organisaties als binnen het gemeentelijk apparaat zelf. Stuur op de bedoeling en vertrouw de uitvoerders!

Het is daarbij een belangrijke uitdaging voor het nieuwe College om in Helmond de kwaliteit van het ambtelijk apparaat door meer stabiliteit en een hechte verbinding met de inwoners op een hoger niveau te brengen. En om te voorkomen dat het systeem uit de bocht vliegt is het van belang, dat met regelmaat het effect van de uitvoering bij de belanghebbende inwoners zelf wordt getoetst. Ook daarin kan en wil de Adviesraad Sociaal Domein met haar netwerk van partners bijdragen.

Via onderstaande pagina's treft u een uitgebreide toelichting op ons advies.

We komen graag met u en de nieuwe gemeenteraad kennis maken en lichten ons advies dan graag toe.

Adviesraad Sociaal Domein Helmond. Kernteam.

Nicole Dams-van der Heijden
Hein Hunnego
Zaid Jarboue
Antoinette Knoet-Michels (voorzitter)
Leen de Kramer
Luc Reusken
Daphne Scholten

Wij hebben ons uitgebreide advies verdeeld in vier hoofdstukken:

- **1. Visieontwikkeling en het bepalen van de ambities**
- **2. Cultuurverandering**
- **3. Verbeteringen in de organisatie van het werk binnen het sociaal domein**
- **4. Enkele opmerkingen passend bij een specifiek project of thema**

1. Visieontwikkeling en bepalen van de ambities

- *Duidelijke visie en haalbare ambitie met opgaven voor de komende jaren om tweedeling in de samenleving te verminderen/voorkomen.*
- *Kies voor langjarig partnerschap met vrijwilligers- en beroepsorganisaties. Biedt langjarig zicht op continuïteit van samenwerking en helderheid over de daarbij te ontvangen (financiële) steun.*
- *Afstemming in de regio niet vergeten.*

Belangrijk als gemeentebestuur is het bepalen van een duidelijke visie en haalbare ambities voor de komende jaren op de diverse beleidsonderdelen en daarbij een integrale afweging te maken over alle portefeuilles heen. Dus niet uitsluitend binnen het sociale domein maar over het geheel. Wonen, infrastructuur, cultuur etc. bepalen immers ook mede de sociale leefomgeving van de inwoner. Wij adviseren om vanuit het thema “voorkomen sociale tweedeling” de opgaven te kiezen voor een periode van minimaal 3 jaar en actualiseer en schaaft jaarlijks bij op basis van evaluatie en externe ontwikkelingen. De conferentie “Ruimte voor leven” heeft in 2021 de problemen en opgaven scherp zichtbaar gemaakt, maar staat nog ver van echte oplossingen. Weet als de opgaves helder gedefinieerd zijn, welke vrijwilligers- en beroepsorganisaties je bij de uitvoering wilt betrekken. Bied ze langjarig zicht op continuïteit van samenwerking en helderheid over de te ontvangen (financiële) steun en wijze van monitoring. Ga met hen vooral een langjarig partnerschap aan!

Er liggen momenteel volgens partners een aantal goede visienota's. Woonzorgvisie, Preventie- en Sportakkoord, Stadsplan Basisvaardigheden worden genoemd. De stap naar duidelijke ambities met een uitvoeringsplan moet nog wel gezet. Vrijwilligers- en beroepsmatige organisaties denken graag mee hoe de doelen te bereiken zijn i.p.v. het zelf gaan ontwikkelen van een uitvoeringsplan door de gemeentelijke organisatie. (zie paragraaf 3 organisatie en proces)

Voorbeeld: in tijden van Coronacrisis eerste golf zijn taskforces ingericht door de gemeente rondom thema's zoals de jeugd. De gemeente faciliteerde en partijen bespraken samen de omvang van problemen en de oplossingen daarvoor. Deze werkwijze is vaak genoemd als goed voorbeeld van werken en kan ook buiten crisistijd als werkwijze dienen om visie en ambities uit te werken en te behalen.

Zorg als gemeentebestuur, dat bij meer regionale thema's zoals de woonzorgvisie dat samenwerking en afstemming in de regio plaatsvindt.

2. Cultuurverandering

- *Meer integraal werken.*
- *Ga uit van vertrouwen bij de uitvoering. Bij projecten vooraf zekerheid bieden op structurele voortzetting indien succesvol.*
- *Stimuleer echte participatie bij beeldvorming. Voeg aan iedere beleidsnota een participatieparagraaf toe.*

Er is breed tevredenheid over het contact, de betrokkenheid en welwillendheid van ambtenaren, maar de capaciteit, de wisselingen van de wacht, continuïteit en onvoldoende integraliteit baart partijen zorgen. De ambtelijke organisatie werkt nog onvoldoende integraal, zowel binnen als over de grenzen van het sociaal domein heen. De werkwijze en de tevredenheid daarover bij uitvoerende organisaties en individuele inwoners is te sterk afhankelijk van de personen en is onvoldoende geborgd als werkwijze van de ambtelijke organisatie als geheel. Een heldere werkplanning waar ook uitvoerders en adviesraden mee kunnen werken ontbreekt.

Ga uit van vertrouwen. Zowel richting de ambtenaren als de uitvoerende partijen. Stuur als bestuur op de bedoeling en het resultaat en minder op het “hoe” en de inspanning. Meer langjarige afspraken met de uitvoerders in de stad brengen niet alleen meer rust, maar geven uitvoerders de kans aan het vertrouwen van de inwoners te bouwen en te behouden. Het is namelijk belangrijk om als gemeentebestuur meer bewust te zijn van het gegeven, dat in wijken waar veel stapeling van problemen is, er een vorm van projectmoeheid is ontstaan. Voortdurend nieuwe projecten met nieuwe mensen, te vaak oude wijn in nieuwe zakken, maakt het voor mensen ondoorzichtig en geeft het gevoel van onmacht en kweekt wantrouwen in de overheid en instanties. Een project dat aantoonbaar goed heeft gewerkt moet worden doorgezet. Waarom wordt niet aan de voorkant bepaald, dat als het effectief blijkt op resultaten dat het dan onderdeel wordt van structurele steun en inbedding? Voorbeelden te over in bijvoorbeeld de Leonardusbuurt.

Ons advies komt voort uit ervaringen van organisaties en inwoners. Voorbeeld: een project zoals Van Eiges is in onze partnerbijeenkomsten zowel door vrijwilligers als beroepskrachten vaak genoemd als goed voorbeeld van grensoverstijgende, integrale hulpverlening aan inwoners. Het heeft bewezen in de praktijk goed te werken en werkt in andere gemeenten ook nog voort. Het is voor velen verrassend hoe het zomaar verdwenen is/likt in Helmond en zich nu uitsluitend nog beperkt tot onderdeel van de prestatieafspraken met woningcorporaties. Alles lijkt momenteel in handen van Sociale Teams gelegd, dat ligt al enkele maanden stil en het goed werkende netwerk GGZ-wijk is daardoor inmiddels verdwenen.

Voorbeeldproject armoederegisseur. Door de verbinding met de gemeente zowel hiërarchisch als functioneel liggen er beperkingen aan beide zijden. Een ambtenaar van de gemeente heeft niet vanzelfsprekend het vertrouwen van inwoners. Een functionele aansturing vanuit de partijen in het armoedeplatform zou meer effect hebben bereikt. Dan zou er rond januari ook geen onduidelijkheid zijn geweest bij de organisaties of de functie zou blijven bestaan toen de eerste regisseur afscheid genomen had.

Participatieparagraaf. Het kan de benodigde cultuurverandering versterken als aan iedere beleidsnota een verplichte participatieparagraaf toegevoegd wordt. Bij alle college- en raadsvoorstellen is dan helder of belanghebbenden en ervaringsdeskundigen vooraf betrokken zijn geweest bij evaluatie en bijstellen van beleid. Bij een verplichte paragraaf worden beleidmakers aan de voorkant van het proces gestimuleerd en- zo nodig - gedwongen om inwoners actief te betrekken.

3. Verbeteringen in de organisatie van het werk binnen het sociaal domein

- *Bepaal op basis van visie en haalbare ambities de opgaven en nodig iedereen in de stad uit om mee te denken hoe dat bereikt kan worden.*
- *Projecten/pilots kunnen nuttig zijn. Bied echter vooraf perspectief op structurele inbedding indien – op resultaat- succesvol.*
- *Laat de ambtelijke organisatie zich richten op enthousiasmeren, faciliteren, regisseren, communiceren en monitoren.*
- *Heb specifieke aandacht voor vrijwilligersinitiatieven en -organisaties. Ze zijn de smeerolie binnen het sociale domein.*

Wij vragen u op basis van de vele gesprekken en de ervaringen in de stad de organisatie meer als volgt in te richten: bepaal op basis van visie en ambities de opgaven en nodig iedereen in de stad uit om mee te denken hoe dat bereikt kan worden, om ideeën in te brengen. Maak vervolgens een keuze en geef ze het vertrouwen door ze op bedoeling, resultaat (“wat”) en niet op “het hoe” te monitoren. Dit is een nadrukkelijke andere werkwijze dan de huidige werkwijze waarin de ambtelijke organisatie, vaak zelfs met onvoldoende participatie van belanghebbenden vooraf, zelf inhoudelijke

uitvoering gaat geven aan de wijze waarop de opgaven ingevuld moeten gaan worden. Om dan vervolgens rond te gaan vragen wie het op deze wijze kan/wil uitvoeren.

Het kan natuurlijk zeer nuttig zijn om een project of pilot vooraf te laten gaan aan structurele inbedding in (het systeem van) de stad. Partijen zouden vooraf moeten weten hoe na het project of de pilot de structurele langjarige inbedding gaat plaatsvinden, mochten goede resultaten worden bereikt. Nu lijken/zijn projecten/pilots te vaak bedoeld om snel te scoren of een leuk item van elders te kopiëren en zijn ze niet echt bedoeld om structureel de zorg en hulp aan de inwoners te verbeteren.

Beoordeel ook goed over de verschillende domeinen heen of in overlegorganen en bij activiteiten alle relevante partners betrokken zijn. Kunst en sport, kunst in de wijk, sport-leefstijl en voeding bieden meer mogelijkheden dan nu benut. In de culturele sector liggen kansen om doelen in het sociaal domein zoals leefbaarheid en verminderen tweedeling te bereiken. Cultuur is in de stad nu nog gescheiden van de andere beleidsterreinen. Een bibliotheek bijvoorbeeld zou deelnemer moeten zijn van overleg Lokaal Educatieve Agenda.

Laat de ambtelijke organisatie zich richten op:

- enthousiasmeren door kennis en good practices van elders op te halen en te toetsen bij belanghebbende inwoners of het een verbetering voor onze stad zou kunnen brengen;
- faciliteren van samenwerking door ontmoetingen (fysiek en digitaal) te organiseren en daarmee programmatisch samenwerken te bevorderen. Naast faciliteren missen partijen nu duidelijke regie en keuzes op basis van visie en ambities in de stad. Die rol moet de gemeente pakken.
- regie voeren door duidelijke keuzes te communiceren en te maken op basis van effectief bewezen activiteiten i.p.v. duizend bloemen laten bloeien. De keuze om de GGD eerste aanspreekpunt te laten zijn voor alles rondom kinderen met een zorgvraag is een goed voorbeeld van deze regie. Bij regie voeren hoort ook het borgen en inbedden van succesvolle projecten in het structurele aanbod.
- regie voeren op de samenwerking en afstemming in de regio. Een woonzorgvisie bijvoorbeeld vraagt meer dan alleen de visie en ontwikkelingen in stad Helmond;
- communicatie. Nu is te vaak onduidelijk waarom bepaalde projecten starten of zomaar stoppen. Versnipper niet, zet in op continuïteit en verbinding.
- monitoren op “wat”, op wat bereikt wordt. Toets dit vooral ook bij inwoners waarvoor het is bedoeld. Is het consistent?

Aandacht voor vrijwilligers. Steeds meer zal de inzet van vrijwilligers noodzakelijk zijn om de doelen in het sociaal domein te bereiken. Het is van groot belang dat de gemeente Helmond daar meer aandacht aan geeft. De stad zou meer status kunnen geven aan dit soort werk. Meer “belonen”. Dat kan o.a. als volgt.

- Vrijwilligers(organisaties) meer te betrekken aan de voorkant bij beleidsvorming. Als ASDH zien we te vaak dat beleid wel wordt vormgegeven met beroepsmatige organisaties, maar niet met vrijwilligersorganisaties. Voorbeeld: de woonzorgvisie wordt door beroepskrachten als goede vorm van participatie gezien, maar relevante partijen zoals de bestuurders van het Alzheimer café zijn niet betrokken geweest.
- De zogenaamde “tafels” in bijvoorbeeld het kader van de herijking subsidie of het preventieakkoord zijn stevige onderhandelingstafels en worden door de gemeente steeds vaker ingezet. Wij betwijfelen het nut voor de inwoner. Voor goedwillende vrijwilligers is het immers moeilijk onderhandelen met beroepskrachten vanwege de ondersteuning die de laatste hebben en de vrijwilligers ontberen. Bovendien is de tijd die gemoeid gaat met

overleg vaak een te hoge belasting voor vrijwilligers en levert het hun onvoldoende energie om zich te blijven inzetten voor het werk. De gemeente dient hier meer zelf de regie te houden en te bepalen welke vrijwilligersorganisaties een bijdrage leveren aan het te bereiken doel en deze keuzes niet over te laten aan de onderhandelingen van belanghebbende organisaties.

- Op onderdelen is het aanbod van vrijwilligerswerk ook een doolhof en een wereld van “duizend bloemen bloeien”. Dat is niet altijd effectief voor het behalen van doelen in de stad. Bijvoorbeeld op het gebied van armoedebestrijding, en in het bijzonder de schuldhulpverlening zijn zeer veel initiatieven. Het zou de kwaliteit bevorderen als de gemeente de regie durft te nemen om per opgave twee of drie initiatieven te steunen die bewezen effectief zijn en voor de andere initiatieven op basis van inhoudelijke argumenten de aansluiting te helpen bevorderen dan wel af te wijzen.
- Faciliteren dat vrijwilligers elkaar en de professionals gemakkelijker vinden, door actief de verbindingen te realiseren op inhoud en materieel te faciliteren. Nu zijn er bijvoorbeeld diverse databanken, zonder enige verbinding met elkaar, waar vrijwilligersorganisaties zich moeten inschrijven.

4. Meer specifiek op thema of project

In de vorige paragrafen hebben we zoveel als mogelijk samengevat wat van toepassing was op de inbreng van alle betrokken deelnemers tijdens onze online bijeenkomsten in januari en februari 2022. Meer specifiek gericht op een thema of project zijn nog opmerkingen gemaakt, die in deze paragraaf zijn geplaatst.

Helmond investeert nog weinig op preventie. Accent ligt in de uitvoering nog te veel op de financieringsstructuur rond client. Een goede triage vanuit het perspectief van de inwoner, in de vorm Van Eigens bijvoorbeeld, is nuttiger. Stuur als gemeente op afstemming en samenwerking om vanuit de vraag van de inwoner de hulp te bieden. Geef organisaties dan wel ook financiële ruimte om dat te doen. Overleg kan niet gratis.

De nieuwe Sociale teams zijn anno februari 2022 nog onzichtbaar voor organisaties en ook voor een deel van de cliënten die een zorgeloze overstap beloofd is. Er is voor zover partijen er kennis van hebben kunnen nemen wel vertrouwen in de nieuwe uitvoeringsorganisatie, maar de knip in oktober laat duidelijk zien dat het enkele maanden verlies oplevert in een stad als je wisselt van partners.

Toon lef als de opgave daarom vraagt. Voorbeelden zijn veel gegeven waarbij de AVG vaak als de kwade genius werd aangewezen. Daar zou wat meer lef getoond mogen worden. Een project om aan ouders van alle pasgeboren kinderen een leesdoekje aan te bieden is verdwenen, omdat de bibliotheek de gegevens van de gemeente niet meer zou mogen krijgen. Deelname aan de bibliotheekactiviteiten door ouders van 0-4-jarigen is daardoor zichtbaar afgenomen. We kunnen ons niet voorstellen dat er geen creatieve en werkbare oplossing voor te vinden is.

Aandacht voor het onvoldoende beschikbaar zijn van dagbesteding voor mensen met dementie. Jonge mensen met dementie moeten voor dagbesteding uitwijken naar Eindhoven. In de toekomst zal er alleen maar meer toenemende behoefte aan dagbesteding zijn. Kijk vooruit en anticipeer op deze ontwikkeling.

Onderwijs en zorg dienen ten behoeve van preventie en vroegsignalering nauw samen te werken. Kinderen met een zorgvraag die in de onderzoeksfase indicatiestelling zitten, vallen nu tussen wal en schip. Er is nu geen voorziening of capaciteit voor jonge kinderen met multiproblematiek. Belangrijk hierbij is behoud van de regierol bij de GGD voor kinderen met zorgvraag.

We adviseren het frontoffice WMO elders te beleggen en niet bij de gemeente. Bied vooral ook de mogelijkheid van een fysiek loket. De gemeente is voor veel inwoners (helaas) niet de meest betrouwbare hulpverlener en de huidige werkwijze is te moeilijk voor veel hulpvragers.

De Corona crisis heeft helaas laten zien dat er meer aandacht gericht moet zijn op de mentale gezondheid. Belangrijk om dit meer expliciet te betrekken in gezondheidsbeleid en uitvoering.